

Bediüzzaman'ın Ermeni Çeteleri ile Mücadelesi

Bâb-ı Âlî Dâhiliye Nezâreti Emniyyet-i Umûmiyye Müdîriyeti

Bitlis Vilâyeti'nin 2 Temmuz sene (1)332 târîhli tahrîrâtı sûretidir.

Diğer arızalara zeyldir.

Kazar, Dilo nâmındaki re'îslerin başında toplanarak Kötis-i Ulyâ'ya geldiler ve oradan nâhiye rü'esâsına tezkire yazarak üç cihet teklîf etdiler. Bu rü'esâ miyânında el-ân esîr veyâhûd telef edildiği meşkûk bulunan ve beyne'n-nâs Bedi' ü-z-zaman Said-i Kürdî demekle ma`rûf olan Molla Said de bulunuyordu. Bu tekliflerinde ya teslîm olmak ya nâhiyeyi tahliye etmek veyâhûd işinize gelirse muhârebe etmek idi. Bu teklîflerinden dokuz saat sonra 600 mevcûdla karyemize hücum etdiler. Cümlesi şapkaklı ve asker elbiseli olduğundan Rus askeri var mı idi, yok mu idi fark edemedik. Yalnız garîb insânlar çok idi. Bunlar ya Rus veyâ Rusya'dan gelen Ermeniler idi ve hiç bir ferd kalmamak üzere çoluk çocuk, erkek-kadın cümlemizi toplayarak Mezra`a-i End'e götürdüler. İçerimizde İpayran [İspandan] eşrâf ve beylerinden Hurşid Bey oğlu Abdurrahman ve mahdûmu Musa ve â'ilesi de bulunuyordu. Erkek ve kadın cümlesi mu`âyeneden geçirildi ve para ve hulyiyâta â'id ne var ise cümlesi alındığı gibi, güzel kadın ve kızlara da ta`arruz etmekden ve nâmûslarını hetketmekden çekinmediler. O gece istediklerini yaptılar. Sabah oldu. Bizleri ki, cem`an 33 erkek idik, ayrı bir kâfile ve seksenden ibâret olan kadın kız, çoluk çocuğu bir kâfile ederek Müküs'e götürdüler. Kadınlar kâfilesini Çaçvan karyesinde bıraktı. Erkek kâfilesini ve erkek çocukların kâffesi bir ferd kalmamak üzere cümlesi o gece kılıçdan geçirildi. Beni geri çevirdiler ve dediler ki; "Sana çok para da vereceğiz. Git, Molla Said vesâ'ir rü'esâyâ söyle! Orada kalan Ermenileri bize teslîm etsinler ve şurasını da anlat ki, artık bî-hûde yere telef olmaktan fâ'ide yoktur. Zâten her taraf alındı. Ruslar tâ Haleb'e kadar gitdiler. Ermenistan tasdik olundu. Gelsin bize teslîm olsunlar. Bir de orada kuvvet ve asker olup olmadığını gel bize haber ver" dediler. Bu sözler Dilo tarafından söyleniyor ve kumanda onun tarafından yapılıyordu. Avdet etdim, Çaçvan'a geldim. Bakdım ki bizim jandarma ve Kürd kuvveti müdîrimiz ve Molla Said Efendi ile oraya gelmişler, dört-beş saat müsâdemeden sonra kadınlar kâfilesini ellerinden almışlardı. Lâkin ne şekilde görmeli. Hele bî-çâre genç kızları da yi.izleri bütûn ısırılmış ve yürüyemeyecek bir hâle getirilmiş; çocukların bir çoğu ayak altında telef edilmiş idi. İşte otuz üç erkek nâmına yalnız ikimizden başka kimse bırakılmadığını ve tahlîs edilen kadın ve çocukların ekserîsi de bî'l-âhire telef olunduğunu ve hele Hurşid Bey oğlu Abdurrahman Bey â'ilesinden bir kadından başka kimse kalmadığını ve gördüğümüz zulm ve gaddârlık kâbil-i ta`dâd olmadığını ma`a'l-kasem arz eyleriz.

Fî 18 Haziran sene [1]332

Karye-i mezkûreden olup bi'l-âhire İğdir'dan firâren avdet eden Mehmed oğlu Yusuf

Muhâcir karye-i mezkûreden Mehmed oğlu Abdurrahman

حکایتی
تاریخ

تخلیه قفس... اوجیم... ناچین... اوسک... آت... رزق... ایدو...
تاش... افس... اورد... قری... اوز... قری... اوز... ایدو...
لرد... کوی... اورد... اورد... اورد... اورد... اورد...
کوی... اورد... اورد... اورد... اورد... اورد...
تخلیه... اورد... اورد... اورد... اورد... اورد...
تخلیه... اورد... اورد... اورد... اورد... اورد...
تخلیه... اورد... اورد... اورد... اورد... اورد...
تخلیه... اورد... اورد... اورد... اورد... اورد...
تخلیه... اورد... اورد... اورد... اورد... اورد...
تخلیه... اورد... اورد... اورد... اورد... اورد...

حکایتی
تاریخ

دیر... اورد... اورد... اورد... اورد... اورد...
دیر... اورد... اورد... اورد... اورد... اورد...
دیر... اورد... اورد... اورد... اورد... اورد...
دیر... اورد... اورد... اورد... اورد... اورد...
دیر... اورد... اورد... اورد... اورد... اورد...
دیر... اورد... اورد... اورد... اورد... اورد...
دیر... اورد... اورد... اورد... اورد... اورد...
دیر... اورد... اورد... اورد... اورد... اورد...
دیر... اورد... اورد... اورد... اورد... اورد...
دیر... اورد... اورد... اورد... اورد... اورد...

Bâb-ı Âlf Dâhiliye Nezâreti Emniyet-i Umûmiyye Müdiriyeti
Bitlis Vilâyeti mürettebatından olup muvakkaten Mardin'de müstahdem polis me'mûru dokuz numaralı Yasin Efendi bin Hacı Mehmed Efendi'nin ba'de't-tahlif görülen lüzuma binâ'en ahzolan ber-vech-i zîr ifâdesidir.

Fî 19 Mayıs sene (1)332

Mardin Livâsı Komiseri Ahmed Nazif

- Bitlis'in düşman tarafından istîlâsında orada bulundunuz mu?

- Evet orada idim.

- Ba'de'l-istîlâ Ruslarla Ermeni çetelerinin ahâlî-i İslâmiyye hakkında ne gibi bir mu`âmele ve ta`arruzları vukû` bulduğuna dâ'ir meşhûdât ve ma`lûmâtınızı mufassalan beyân ediniz.

- Bitlis istîlâ olduğu gece, tahmînen sâ`at on râddelerinde karakolhânemde bulunuyordum. Hânemden hemşîrem bir telâş ve heyecân içerisinde karakolhâneye gelerek düşmanın şehri istîlâ etmekte olduğunu ifâde eylemesi üzerine rûfekâmla berâber karakoldan hârice çıktığımızda yüz binlerce tüfeng ve mitralyözlerin tarrakaları işidiliyordu. Ahâlînin kaçmakta olduğunu gördüm. Efrâd-ı â'ilemi düşmanın ta`arruz ve tecâvüzâtından kurtarmak için bendeniz de â'ilem ile birlikte Bitlis'e yarım sâ`at ba'îd mesâfede kâ'in Arabköprü denilen mevki`e doğru yürümeğe mecbûr oldum. Arkamızdan düşmanın Kazak süvârîsiyle Ermeni çeteleri ve önümüzde piyâdesi kaçmakta olan ahâlî-i İslâmiyyeyi tevkîf ederek ateşinin te'sîrâtı altında büyük küçük, çoluk çocuk cümlesini katl ve süvârîlerinin atları ayağı altında ezdiriyordu. Binlerce ma'sûm kadın ve kızların kanlarını yerlere akıttırarak ve Kazak atlılarının süngüleri ucuyla bir takım sabîlerin âh u enînleri semâları titretiyordu. Bu manzara-i fecî'ayı görenlerin ciğerleri parçalanıyordu. Düşmanın yed-i zulmünden âhar bir sûretle kurtulmuş olan bizim gibi bir kaç nüfusun güç hâl ile nefsimizi tahlîse muvaffak olduk. Bu istîlâyı müte`âkib Van Polis Müdüri Vekîli Ser-komiser Vefik Bey, Van mürettebâtından olup o esnâda Bitlis'de istihdâm edilmekte olan Polis Me'mûru Ali ve Komiser Mu'âvini Süleyman ve Ağa Bey nâmında Remzi efendilerle Said Efendi ve Bitlis mürettebâtından Polis Me'mûru Hamdi ve Resul efendiler ve Bitlis Mahkeme Başkâtibi Şaban Vehbi Efendi ve ulemâ-yı meşhureden Molla Said-i Kürdî ve yirmi kadar talebeleriyle birlikte ve komşularımızdan tüccârândan Abdürrezzak bin Hacı İshak ve daha birçok kimseler Ermeni çetelerinin kurşun ve süngüleriyle fecî` bir sûretde parçalandığını görmüş isem de hüviyetleri hâtırımında kalmamıştır. Hatta istîlâdan kaçarken berâberimizde bulunan Komiser Mu'âvini Mehmed Vehbi Efendi ayağından mecrûh olarak arka ile mûmâ-ileyhi selâmete çıkardık. Ma`lumât ve müşâhedâtım bundan ibârettdir.

- Vermiş olduğunuz ifadeyi tasdîk ediniz.

- İmzâ ederek temhîren tasdîk ederim.

Fî 19 Mayıs sene [1]332

Bitlis mürettebâtından Mardin'de müstahdem Polis Me'mûru Yasin Abdi (?)

Polis-i mûmâ-ileyh tarafından isticvâb edilmiş olduğundan ifâdesi tasdîk olunur.

Fî Mayıs sene [1]332

Polis Me'mûru

Şükrü

Komiser Mu'âvini

Abdülhamid

Polis İkinci Komiseri

Ahmed Nazif